

Ambicija i siromaštvo

Da li su nerazvijenost i siromaštvo posljedica stanja duha?

Ovih dana su za maturante u Crnoj Gori organizovani sajmovi obrazovanja: Open days (Podgorica, Bar i Bijelo Polje). Mladi ljudi donose važne životne odluke: **da li** i **što** studirati! Svakako, ovi događaji su važni i za fakultete, posebno privatne, jer od kvaliteta i broja novoupisanih studenata zavisi i njihov dalji opstanak i razvoj. Zato je, uz odličnu organizaciju jednog mladog tima, ovogodišnji sajam bio korak ispred u odnosu na prošlu godinu, kao i u odnosu na slične manifestacije u regionu. Kao da kroz sve učesnike provejava povećanje ambicije da se svako izборi za svoje ideje i da sve to sinergetski vodi unaprijeđenju studija.

„Da li si odlučio šta da upišeš?“, pitam sina jednog mog prijatelja. „Da, idem u Vojvodinu da završim menadžment, lako je, a obećali su mi da će me kad završim zaposliti u jednoj banci u Podgorici.“ Svakako, svako ima slobodu izbora i pravo na svoj život! Ipak, sa sjetom gledam tako visokog, zgodnog momka finog osmjeha i sa žarom u očima. Znam da govori engleski, a i nije loš đak - između dobrog i vrlodobrog uspjeha. Pitam se u sebi: „Zar nije grijeh da ovakav momak sanja da bude šelterski radnik u banci, uz svo poštovanje tog posla.“ „Razmisli“, rekao sam mu! „Što mi predlažete?“... „Ne školuj se za siromaštvo u životu, jer to možeš biti i bez fakulteta!“, odgovorio sam mu.

Ovo je jedan od desetine razgovora koji sam imao tokom ovih dana sa maturantima. Ja već odavno istražujem proces obrazovanja. Čini mi se da se psihologija i način razmišljanja jednog društva veoma dobro može shvatiti baš kroz ovu mladu populaciju. Šta krije i šta sobom nosi ta mlada generacija? Teško je odgovoriti bilo kome, a i meni koji to istražujem više od 20 godina.

Ukazao bih na jednu od sastavnica načina razmišljanja kod nas. Tiče se pitanja: **koliko** ambicija i **koje** ambicije imaju mladi ljudi! Što im je cilj u životu!

Mladi pokazuju ambicioznost! Mnogo više nego što su to činile starije generacije! Oni su otvoreniji! Mi kao da smo krili ambiciju! Kao da smo više mislili o **dužnosti** i da nas „svi vole“! „On je ambiciozan!“ je izjava koja do skoro nije imala pozitivnu konotaciju! Izdvajanje od prosjeka (jednakosti) nije se lako prihvatilo!

Ambiciju ću definisati kao unutrašnju želju za postignućem! Ali, **šta postići** i **kako to postići**? Kakva i koja **vizija** ostvarenja prati tu ambiciju?

Tako dolazimo do potrebe povezivanja **ambicije i vizije**: šta ta ambiciji u budućnosti donosi i kako je ostvariti? Ambicija da osvojite Mont Everest može biti pokretač, samo

ako imate viziju kako to da ostvarite i šta tim dobijate ili gubite; koje rizike prihvatate i koliko ste spremni da uložite svog vremena i života da je ostvarite.

„Imam ambiciju da završim fakultet, dobijem siguran posao i imam uspješnu karijeru!“, čest je odgovor maturanata.

Priznajem da mi ovakav odgovor podiže pritisak!

Ali, uvijek se smirim i zapitam: koje okolnosti i ko ga je naveo na ovakvu stranputicu? Zašto moji razgovori sa mladim ljudima mogu trajati satima. Njihova iskrenost i još uvijek neikvarenost otkrivaju kroz dubinu njihove duše mentalno stanje našeg društva. Ja sam čovjek koji se bavi praktikovanjem psiho-filozofije, odnosno pokušavam da sva ta velika učenja primijenim na rješavanje konkretnog problema jednog mladog čovjeka. Upravo u tome sam vidio sebe i u ideji privatnog univerziteta koji sam osnovao!

Koji fakultet da izabere maturant? Koje zanimanje u budućnosti donosi uspješnu karijeru?

Koliko se mladi ljudi tokom školovanja pripremaju za izbor svoje profesije, počevši od izbora srednje škole do izbora fakulteta, potom izbora unutar fakulteta (smjerovi, predmeti, seminari)... Koliko se mlad čovjek priprema za odluku – jer svaki izbor je odluka? Ko i kako donosi tu odluku? Da li sam učenik ili neko drugi? Da li su karakter učenika i izbor fakulteta u skladu ili u koliziji? Često među učenicima i njihovim željama vidim košarkaškog početnika visokog 180cm koji želi da karijeru nastavi kao košarkaški centar poznate svjetske ekipe! Da li je bolje biti najbolji bek ili sa tom visinom „smiješan“ košarkaški centar? Ovo je ipak vidljivije, jer se radi o vidljivosti – visini, ali je u suštini isto i sa izborom fakulteta, odnosno zanimanja. Moje mišljenje je da su mnogi mladi ljudi nespremni za tu odluku! Skoro da nema primjera da su učenici tokom srednje škole imali mogućnost da sa bilo kime razgovaraju o tome! Nema predavanja, tribina, razgovora sa učenicima o tome što ih može očekivati u životu“ Nema ni profesionalnih institucija! Ne postoji neko ko može da kaže da sa 180cm visine ne možeš biti centar, ali možeš biti više od toga – najbolji bek u ligi!

Da li su na taj način mladi ljudi prepušteni inerciji prošlosti? Po toj logici prošlost određuje budućnost. To je snaga inercije! Da li model: uči da bi imao sigurno zaposlenje i lakše živio danas radi kao u prošlosti? I to u karakteru Crnogoraca – „idi u školu da se ne bi mučio“ - treba pozitivno shvatiti. Ipak, da li je to dovoljno? Svakako da nije! Prije svega smatram da je procenat onih koji upisuju fakultet nakon mature još uvijek nedovoljan i ispod je evropskog prosjeka, Bez pretenzije da budem pogrešno shvaćen, mlad čovjek koji ne završi makar fakultet u 21 vijeku ima slabe šanse da u svijetu u kome dominiraju materijalne vrijednosti, može imati tako lak i uspješan život. Razumije se, da postoje izuzeci (npr. Bil Gejts) i da će postojati izuzeci (npr. ljudi koji imaju svoje biznise, preduzetnici i sl). Ipak, ovi izuzeci ne ugrožavaju moju osnovnu misao- bez fakulteta kao paradigme za znanje, teško će se neko primaći i **sredini a kamoli vrhu** socijalne ljestvice! Znanje je uvijek bilo važno. Ipak, danas značaj znanja je još vidljiviji i neposredniji. Tehnološki razvoj, s jedne strane, i jačanje interesa materijalne prirode s druge strane, čini znanje („školu“) sve potrebnijim uslovom za pravljenje karijere. Istina,

Pol Gogen, veliki i osobeni francuski slikar, se zapitao povodom konstatacije da slikar prvo mora da nauči da crta (uči se u školi), pa tek da slika: „Ko su slikari kojima se divimo u ovom času?“ i sam dao odgovor: „Svi oni koji su prezreli škole, oni koji su svoje znanje izvukli iz ličnog posmatranja prirode.“ (Zapisi civilizovanog divljaka, str 35). Ipak, u ovom eseju govorim o pravilu!

Ako gledamo sa aspekta mlade osobe sa 17, 18 godina, da li je dovoljno reći da je znanje neophodno za uspjeh u životu? Da li je dovoljno reći da je znanje važno?

Potrebno je imati **viziju** koje znanje je neophodno! Koje će znanje biti traženo u budućnosti? Što treba da zna čovjek koji će životni vijek provesti u 21. vijeku.

„Upisaću fakultet da bih se kasnije zaposlio u banci!“

„Hoću da završim nešto što je lako!“

„Hoću stalan posao!“

U ovim slučajevima ambicija postoji, ali ne i vizija!

Vizija je mogućnost da se zamisle praktične posljedice postojeće ambicije u vremenu ispred nas, posljedice na život u budućnosti!

Koje je vrijeme ispred nas? Što će biti megatrendovi razvoja u tom vremenu? Kakvo će se i koje znanje tražiti u tom vremenu? Koliko će se to vrijeme, do 2070. godine- kada će taj mladi čovjek, današnji maturant da pođe u penziju, brzo mijenjati, ako znamo da se svijet danas mijenja svakih deset godina? Što će npr. značiti posao na šalteru banke kroz 10-20 godina? Da li će toga šaltera uopšte biti?

Što znači ako je ambicija mladog čovjeka vezana za, u skorijoj budućnosti, **mrtvo zanimanje**? Za zanimanje koje nije na trajektoriji propulzivnosti u budućem vremenu. Ili, žargonom mladih, za zanimanje koje će ispasti iz „mode“! Koja i kakva će zanimanja biti u „modi“ tokom njihovog životnog vijeka? Iako je džins bio vrhunac mode u mojoj generaciji, teško da je u generaciji moje djece.

Da li odgovor na ovo pitanje može da im da bilo čije ponašanje u prošlosti?

Da li je odgovor u snu roditelja koji žele da sopstveno **neispunjenje** sada prenesu kao obavezu djeci da ona to ispune?

Da li su djeca dužna da ispunjavaju neispunjene snove svojih roditelja?

Zar nije indikativno da će vam makar svaki peti roditelj reći da želi da njihova djeca studiraju strane jezike? Naravno, većina od njih ne zna strane jezike! Kompenzacija kroz djecu!

Ili želje roditelja da djeca imaju siguran posao, pri tom, jedino je siguran posao u državi! Privatni je od danas do sutra! Zato dalje od privatnih fakulteta!...

Zar ova dva primjera, a ima ih još ne pokazuju da su često najveći neprijatelji djece njihovi roditelji. Razumije se, iz najbolje namjere! I ja sam roditelj!

Da li neko mjeri „novčani“ efekat te ambicije? Da li se mjeri propulzivnost te ambicije na društvenoj (socijalnoj) ljestvici? Šta ćeš i ko biti u jednom društvu, i ako ostvariš tu ambiciju?

Da li sigurni posao u državnoj administraciji u budućnosti donosi dohodak koji omogućava da se dođe makar do sredine socijalne ljestvice?

Da li predavanje stranog jezika neminovno dovodi do nivoa koji je iznad sredine socijalnog nasleđa? (razumije se izuzeci postoje, ali su oni vezani za izuzetan kvalitet koji posjeduju! Ja ovdje ne govorim o kvalitetu- to u drugom nastavku teksta!)

Da li zaposlenje na šalteru banke donosi put ka vrhu socijalne ljestvice?

Iako su neki poslovi u generaciji roditelja današnjih maturanata, ili njihovih deka i baka, bili prestižni, za to vrijeme idobro plaćeni i obezbjeđivali određenu društvenu poziciju, mnogi od tih psolova, bolje rečeno većina, za današnje maturante je **put u siromštvo!**

Starije generacije se sjećaju pisaaće mašine „Oliveti“. Ko je mislio 70-tih godina prošlog vijeka da će pisaaća mašina nestati? Zar ista situacija nije bila sa proizvodnjom svijeća prije pronalska električne energije? Ko je mogao da zamisli da će proizvodnja svijeća bankrotirati?

Ambicija zasnovana **na inerciji** je uglavnom „put u siromšatvo“! Upravo ta inercija kod pojedinaca stvara uslove za taj začarani krug siromaštva na nivou **pojedince, porodice, a potom i nivou društva.**

Kako „razbiti“ način razmišljanja kod mladog čovjeka kojim se razbija gravitaciona moć začaranog kruga siromaštva u koji on nesvjesno upada? Kako pokrenuti potencijal koji 90% tih mladih ljudi ima? Kako da naš student shvati da danas u 18. godini nije lošiji od svojih kolega iz Rima, Pariza, Londona, Vašingtona. Naprotiv! Više vjerujem u naše! Za to imam kako profesionalne tako ilične argumente! Ali, kad ih budemo mjerili u 30 ili 35 godini – razlike će biti ogromne. Zašto?

Često stanem pored nekog gradilišta i posmatram mlade ljude koji rade užasno težak i slabo plaćen posao! Zamislite njihov život! Nimalo lak! Pitam se: šta ga je opredijelilo u ovu stranu života? Možda neka sitnica. Možda ga nije volio profesor fizike, ili ga je neka stroga profesorica matematike „natjerala“ da zamrzi školu! Ili je to možda san njegovih roditelja! Prisjećam se jedne TV emidije o štrajku rudara u Boru protiv prodaje rudnika! Jedan od rudara kaže: „Ja sam protiv prodaje jer se plašim da će ga stranac zatvoriti! A moj je san da moja dva sina budu rudari, kao ja!“ Naježio sam se! ...

Mnogo sličnih izjava imao sam od građevinskih radnika na zgradi novog univerziteta UDG. Razgovarao sam sa pedesetak mladih radnika na podgoričkom žaropeku. To je i bio razlog da sam **djeci svih radnika koji su gradili zgradu UDG (blizu 300 ljudi, uglavnom iz južne Srbije i Makedonije) obećao da će njihova djeca imati besplatno**

školovanje na UDG-u „za sva vremena“! Raduje me da imamo najavu za dvoje djece iz Berova (Makedonija)!

Li Jakoka, poznati menadžer Forda i Krajslera, u svojoj autobiografiji navodi da je kao student radio težak fizički posao u fabrici – gurao kolica sa rudom i da je njegov otac više puta dolazio i ostajao satima da gleda kako mu sin radi. Odlazeći govorio je: „Li, samo da vidiš kako u životu prolaze budale koje ne završe školu i tvoji vršnjaci koji nemaju ambicije da u životu nešto postignu!“

Da li je upravo to **nasliede inercije** koje je u kolektivnom načinu razmišljanja? Ta barijera koja našem mladom čovjeku ne da da napreduje i uslovljava njegovo zaostajanje za vršnjacima u Italiji, Francuskoj, Engleskoj, sa kojima je u 18. godini bio na približno istom nivou, a u 35. mnogo zaostaje! Da li je za to zaostajanje kriv pojedinac ili društvo? Zar društvo nisu pojedinci? Ipak je klica bolesti u pojedincu! U pojedincu koji hoće siguran posao, koji mu garantuje država! Što više države i socijalne pomoći – to veće blagostanje i bolji život!? Ipak, mlađi treba da shvate da tuđa ruka svrab ne češe! Čak ni majčine! A ako to ne može majčina ruka – kako može državna ruka da češe vaš svrab?... Iluzija slična onoj koju ima čovjek koji umire od hladnoće – ispušta dušu u osjećaju velike toplote!

Da li je i naš školski sistem na liniji te inercije?

Da li se nešto mijenja u shvatanju šta je neophodno ponuditi mladom čovjeku tokom školovanja, posebno studiranja, što će njegovu ambiciju učiniti realno mogućom? Da li su to samo debele knjige? Da li su to vještački napravljeni teški programi nastave? Da li su to strogi profesori koji ne mogu ni sebe ni svoju djecu motivisati da sa ljubavlju rade svoj posao, kamoli svoje studente? (Poznato je da strogi profesori ne vole svoj posao, i zbog toga ispaštaju učenici, odnosno studenti – svoje nezadovoljstvo sobom iskaljuju na njima. Pri tome strogost nije isto što i insistiranje na poštovanju pravila i kriterijuma.!)

Da li se razmišlja o radu na **karakteru** i **izgradnji ličnosti**? Da li se taj rad cijeni ili omalovažava? Prosto nisam mogao da vjerujem koliko je i ozbiljnih ljudi sa čuđenjem i neodobravanjem prihvatilo neke novine na UDG-u, odnosno na Fakultetu za **međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis** i što neki kvazi-demokratski listovi i samoubijedeni intelektualci pišu i govore o tome. Npr. davanje stipendije studentima koji su sa Ivanovih korita prvi istrčali na Lovćen; skakanje padobranom; streličarstvo; sport; praksu u kompanijama; druženje studenata; komunikacija sa roditeljima; individualni razgovori sa studentima,...Strogih kritičara je ne tako malo... To ja doživljam kao njihovo saznanje da su vjerovatno promašili sopstveni život, pa im sve navodno smeta. A s druge strane, većina mladih ovo prihvata i želi! Zato se blizu 25% svih crnogorskih svršenih srednjoškolaca sa vjerovatnoćom većom od 50% namjerava upisati na UDG!

Zaista, niko ne zna šta će se dešavati u narednih 60 godina. I niko ne može tačno reći mladoj osobi **šta da upiše** i da će to biti **sigurno** propulzivno zanimanje.

Ipak, mislim da se može ukazati na neke principi i da se mogu dati neke preporuke, koje su svakako daleko od determinizma:

- a) Nema fiksnog zanimanja ni danas, a kamoli u budućnosti! Zato treba izbjegavati uske specijalizacije. Treba ići na kombinaciju znanja iz različitih oblasti. Odnosno važna će biti **interdisciplinarnost znanja!** Npr. završiti matematiku, fiziku, hemiju, a potom postdiplomu na ekonomiji!
- b) Moraju se steći makar bazična znanja iz matematike, filozofije, biologije i umjetnosti!
- c) Shvatiti da cilj studija nije učenje, već studiranje. „Nije važno koje i koliko je činjeničnog znanja student dobio tokom studija. Samo je važan njegov način razmišljanja!“ (Čarls Švob). Zato što češće i duže budite u **prirodi** i upoznajte tajne prirode, lakše ćete shvatiti o društveni proces.
- d) Shvatiti da se moraju završiti makar postdiplomske studije, jer fakultet (3 godine) postaje ono što je bila gimnazija (srednja škola) u prije par decenija.
- e) Sport, sport, sport!!!... Sport, sport, sport!.... SPORT!!!
- f) Školujte se, makar dijelom od novca koji sami zarađujete i ako imate mogućnosti ne živite kod svojih roditelja tokom, a pogotovu ne poslije završetka studija.
- g) Poštujte i sjećajte se ljudi koji su vam pomogli u životu! Ne zaboravljate npr. svoju učiteljicu, vaspitačicu, tetku, baku,... i niz sitnih pažnji ili savjeta koji su uticali na vaš život!

Svakako, ovo nisu zapovijesti, već pokušaj da se ukaže da vizija ostvarivanja ambicije nije tako **jednostrana** kao što je to bilo u prošlosti i kao što je predstavlja sadašnja snobovska, bezživotna i bezrezultatska, doduše samoprovzana „elita“.

Da bi ostvarili uspjeh **ne treba se prilagođavati okolnostima!**

Ne prilagođavajte se većini!

Ne prilagođavajte se inercionom mišljenju!

Ne prilagođavajte se malograđanima i snobovima!

Uspješan čovjek prilagođava okolnosti sebi! Odnosno, inicira i kreira okolnosti!

Da li će veći uspjeh u životu postići diplomac koji će uspjeti da se prilagodi poslu na šalteru banke i da ga radi savršeno ili onaj koji će novim znanjem i organizacijom učiniti taj šalter nepotrebnim!

Prema tome, skoro da **nije važno** koji ćete fakultet upisati! Važno je da steknete **karakter, vještine, i znanje** da budete **najbolji** i **najuspješniji!**

To je nasigurniji „recept“ za izlazak iz začaranog kruga siromaštva!

Slaviti uspjeh i najbolje, umjesti slave i hvale **neuspjehu i gubitnicima** je ključna premisa razvoja za svako društvo!

Razviti vjeru u paradigmu uspjeha pojedinca i porodice je siguran put za razvoj društva kao cjeline!